

Tíðarrokning í meir enn 2000 ár

A. GUTTORMUR

DJURHUUS

Tú skapaði mánan at áseta tíðina; sólín veit, tá hon til víða skal fara.

Biblian

Tað var Hann ið læt sólina skína og sum gav mánanum ljós, tað var Hann sum gav mánanum kvartalaskifti at rokna árstíðirnar og ár eftir.

Koranin

Máanin sum tíðvísari

Bæði halga bók teirra kristnu og halga bók muslimanna vísa á mánan tá tíðin skal roknast. Og so hevur tað verið frá fyrmdartíð av. Máanin broytir jú, at siggja tíð, skapi alla tíðina og er tí lættur at brúka til at halda skil á døgnum við. Sólín hinvegin visir tíman á degnum.

Mestsum allar fornmentanir tilbóðu mánan. Hjá summum var hann megin-gudurin, hjá øðrum hjá-gudur. Hvussu stóran týðning máanin hevur havt í átrúnaðinum visir m. a. fylgjandi mánaþón frá Babylon:

"Harrin velsigni teg og varveitti teg!
Harrin lati andlit sítt lýsa yvir teg og veri tær náðigur!
Harrin lyfti ásjón sína yvir teg og gevi tær frið!"

Sum á okkara døgum verður kristnað við ískoytinum:

"Í navni faðirsins, sonarins og hins heilaga ánda."

Eisini her hjá okkum hevur máanin sett síni fátaspor m. a. í fólkatrúnni og í málinum. Mánaðagur er

uppkallaður eftir mánanum. Mánaþjuka er annað dømi. Onkusvegna halda fólk enn tann dag í dag at máanin hevur okkurt við menustrationina hjá kvinnuni at gera. So er ikki. Og at hann dugur gand vita jú øll.

Men máanin er ein svikaligur rættleiðari tá til tíðarfesting kemur. Hann brúkar o. u. 29 1/2 samdøgur frá tendring til tendring. Tað eru sostatt 354 dagar í einum mánaðarari. Hetta merkir at hann saktar umleið 11 1/2 samdøgur um árið í mun til árstíðirnar og sólina. Skjótt kemur ólag á og einki samsvar verður millum ár og árstíð. Hendan bágan varð bœtt uppá við at av og á skoyta dagar ella heilan mánað uppí árið.

Rómverjar brúktu mána-kalendaran til Caesar gjordi broytingar og skipaði fyri nýggjari tíðarrokning. Í dag verður mána-kalendarin bert brúktur av muslimum. Eisini verður eitt slag av mána-sólkalendara brúktur av jødum og av kristnum til at tíðarfestast páskeirnar við.

Sólín kemur til heiðurs

Einfalt er tað ikki at nýta mánan til tíðarrokning og tá rómverski kajsarin Gajus Julius Caesar kom aftur til Rom úr Egyptalandi í árinum 47 u. Kr. f. vóru róm-

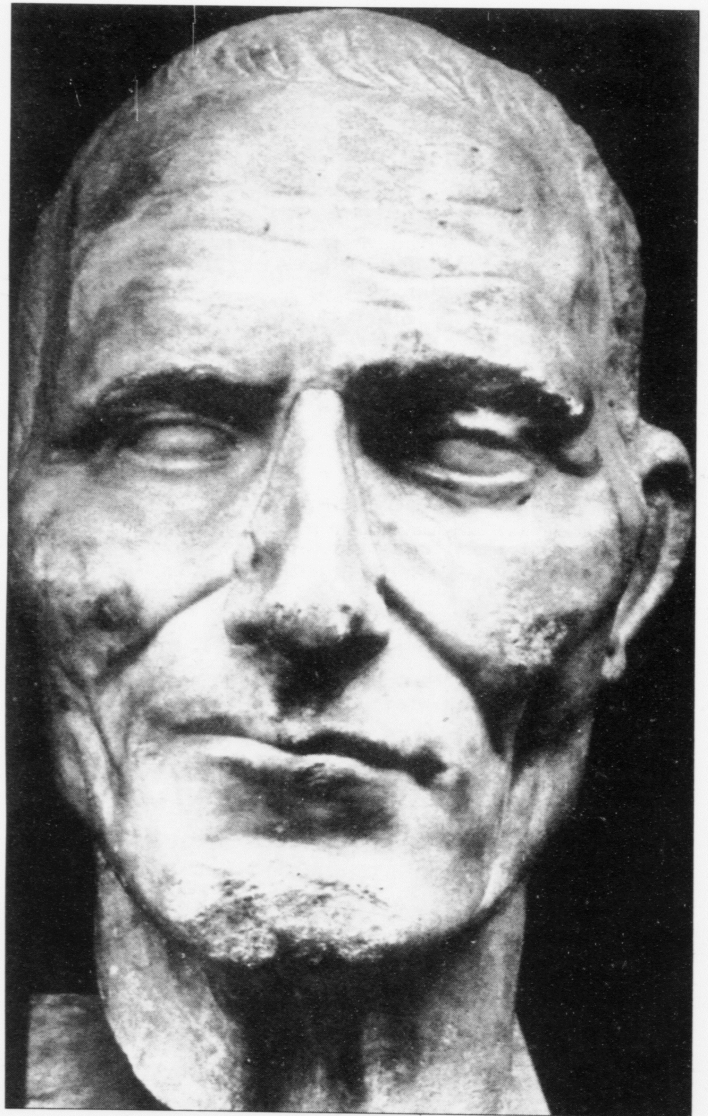
verjar 80 dagar aftanfyrir sólarárið. Í Egyptalandi hevði Caesar ikki bert hitt Cleopatra og gjørt hana við barn, men hevði eisini lært at kenna teirra tíðarrokning sum hevði støði í sólarárinum.

Í árinum 46 u. Kr. f. boðaði Caesar frá at tíðarrokningin skuldi umskipast og nýggjur kalendarin takast í nýtslu og gjordist hetta ár hjá rómverjum sostatt 445 dagar langt. Árið varð nevnt ruðuleikaárið. Tað er við smávegis ábøtum ið hesin sami kalendarin enn í dag verður brúktur í meginpartinum av heiminum.

Í 1582 var julianski almanakkinn (nevndur so eftir Julius Caesar) farin 10 dagar skeivur av sólarárinum. Pávin Gregorius XIII rættaði feilinn hjá Caesari við at í eini fyriskipan koyra burtur dagarnar 5. til 14. oktober og at fækka talið av skotárnum við 3 fyrir hvørji 400 ár sum liðu. Tí verður í dag okkara almanakki róptur fyrir hin gregorianski sjálvst um hann bert er ein revisión av tí julianska.

Gregorianski almanakkinn avloysir hin julianska

Tað tók langa tíð aðrenn gregorianska tíðarrokningin kom í almenna nýtslu uttanfyrir tey rómversk-katolsku

Líkríma av Caesari. Við líkferð av kendum persónum gekk maður við líkrímu av viðkomandi frammanfyrir líkfyglinum

londini. Í Danmark, Noreg, Íslandi og Føroyum í 1700. Eftir tilmæli frá navnfraema stjórnufrøðinginum Ole Rømer varð tíðin skrúvað fram hin 18. febrúar til hin 1. mars tað árið. Í Stórabetlandi í 1752 og í Svøríki í 1753. Russland tók við gregoriansku tíðarrokningini í 1917 og Kína so seint sum í 1949. Enn í dag brúkar hin griksk-ortodoksa kirkjan julianska almanakk-

an.

Nógvir vóru skemtiligu tilbúðir, tá skift varð frá julianska til gregorianska kalendaran. Bretska parlamentid viðtók at strika dagarnar 3. til 13 september í 1752. Bankafólk í London rindaðu tá skatt hin 25. mars, men tá gjalddagurin kom í 1753, noktaðu teir at gjalda og kravdu sínar 11 mistu dagar aftur. Teir rindaðu skattin 11 dagar seinni

og hevur síðani tá 5. apríl verið innkrevjingardagur av skatti í Stórabetlandi.

Ymiskar epokur

Eitt er at skipa sjálvst árið so at tað samsvarar við árstíðirnar. Annað er at talmerkja árið frá einum ávisum útgangsstøði. Sjálvst aftaná at hava tikið við tí gregorianska almanakkanum hildu nógvi lond áfram við at nýta annað útgangsstøði enn tað

Hent bók

fyrir

hvønn mann.

Utgivin

av

Sólarmagn.

Reykjavík.

Prentsmíðja Dagskrár

1897

1897.		
OKTOBER.	NOVEMBER.	DECEMBER.
F. 1 Rensigius	M. 1 Alle Helg	O. 1 Arnold
L. 2 Ditlev	T. 2 Alle Spile	O. 11 S. 11. 11. 11.
E. 3 S. 11. 11. 11.	O. 3 Hubertus	T. 2 Bibiana
S. 11. 11. 11. 11.	T. 4 Otto	F. 3 Sverdr
M. 4 Franciscus	T. 4 Otto	L. 4 Charl. Fred.
T. 5 Placidus	F. 5 Malachias	L. 5 S. 11. 11. 11.
O. 6 Fred. 7. F.	L. 6 Leonhardus	T. 6 S. 11. 11. 11.
T. 7 Amalia	T. 7 S. 11. 11. 11.	M. 6 Nikolaus
F. 8 Ingeborg	S. 8 S. 11. 11. 11.	T. 7 Agathon
L. 9 Thomysus	T. 9 Theodor	O. 8 S. 11. 11. 11.
O. 10 S. 11. 11. 11.	O. 10 Luther	F. 10 Judith
S. 10 S. 11. 11. 11.	T. 11 Mort. Bisp	L. 11 Damasus
M. 11 Fred. 4. F.	F. 12 S. 11. 11. 11.	T. 12 S. 11. 11. 11.
T. 12 Fred.	L. 12 S. 11. 11. 11.	S. 12 S. 11. 11. 11.
O. 13 S. 11. 11. 11.	F. 13 S. 11. 11. 11.	M. 13 Lucia
T. 14 Calistus	F. 14 S. 11. 11. 11.	T. 14 S. 11. 11. 11.
F. 15 Hedevis	S. 15 S. 11. 11. 11.	
L. 16 S. 11. 11. 11.	M. 15 Leopold	O. 15 S. 11. 11. 11.
S. 17 S. 11. 11. 11.	T. 16 S. 11. 11. 11.	T. 16 S. 11. 11. 11.
M. 18 S. 11. 11. 11.	O. 17 S. 11. 11. 11.	T. 17 S. 11. 11. 11.
T. 19 S. 11. 11. 11.	F. 18 S. 11. 11. 11.	L. 18 S. 11. 11. 11.
O. 20 S. 11. 11. 11.	F. 19 S. 11. 11. 11.	S. 19 S. 11. 11. 11.
T. 21 S. 11. 11. 11.	L. 20 S. 11. 11. 11.	M. 20 S. 11. 11. 11.
F. 22 S. 11. 11. 11.	S. 21 S. 11. 11. 11.	T. 21 S. 11. 11. 11.
L. 23 S. 11. 11. 11.	T. 22 S. 11. 11. 11.	O. 22 S. 11. 11. 11.
S. 24 S. 11. 11. 11.	M. 23 S. 11. 11. 11.	T. 23 S. 11. 11. 11.
M. 25 S. 11. 11. 11.	T. 24 S. 11. 11. 11.	L. 24 S. 11. 11. 11.
T. 26 S. 11. 11. 11.	O. 25 S. 11. 11. 11.	S. 25 S. 11. 11. 11.
O. 27 S. 11. 11. 11.	F. 26 S. 11. 11. 11.	M. 26 S. 11. 11. 11.
T. 28 S. 11. 11. 11.	L. 27 S. 11. 11. 11.	T. 27 S. 11. 11. 11.
F. 29 S. 11. 11. 11.	S. 28 S. 11. 11. 11.	O. 28 S. 11. 11. 11.
L. 30 S. 11. 11. 11.	T. 29 S. 11. 11. 11.	F. 29 S. 11. 11. 11.
	M. 30 S. 11. 11. 11.	L. 30 S. 11. 11. 11.